

Priloga 7

Delno poročilo – Nizozemska

Delno poročilo v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajištvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

November 2023

Priloga 7: Delno poročilo – Nizozemska

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Sodelavca Centra RS za poklicno izobraževanje:

Darko Mali, Nina Kristl

Zunanji sodelavki:

dr. Jerneja Lešnik, mag. Slava Pevec Grm

Urednika:

Anja Dolžan, Matej Urbančič

Jezikovni pregled:

Amidas. d. o. o.

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, november 2023

Projekt sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest.

Kazalo

Uvod	4
1 Nizozemski izobraževalni sistem	5
1.1 Umeščenost PSI v šolski sistem.....	6
1.2 Izobraževalni sistem v številkah	9
1.3 Glavne značilnosti poklicnega izobraževanja	10
2 Glavne oblike poklicnega izobraževanja in vrste izobraževalnih programov	12
2.1 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na ravni srednje šole	15
2.2 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na višjih ravneh	17
3 Upravljanje sistema poklicnega izobraževanja	20
3.1 Postopek razvoja izobraževalnih programov in kvalifikacij	22
3.2 Vključenost ključnih kompetenc v programe	26
4 Izzivi in razvojne usmeritve poklicnega izobraževanja.....	30
4.1 Napovedovanje potreb gospodarstva	31
5 Viri in literatura.....	33

Kazalo razpredelnic

Razpredelnica 1: Demografija in gospodarstvo	9
Razpredelnica 2: Trg dela.....	9
Razpredelnica 3: Izobraževanje	9

Kazalo slik

Slika 1: Sistem izobraževanja na Nizozemskem	8
Slika 2: Sistem (poklicnega in visokošolskega) izobraževanja na Nizozemskem	17

Uvod

Poročilo je del obsežne študije o sistemski ureditvi poklicnega in strokovnega izobraževanja v izbranih državah EU. Glavni namen poročila je pripraviti povzetke ključnih značilnosti sistemskih ureditev poklicnega in strokovnega izobraževanja v posamezni državi, s poudarkom na pripravi izobraževalnih programov, razvoju kvalifikacij, vključevanju ključnih kompetenc v izobraževalne programe, predvsem pa identifikaciji izzivov in problemov posameznega sistema PSI. Znotraj teh izzivov smo poiskali razvojne usmeritve, smernice in pripadajoče strategije, ki v posameznih državah vplivajo na razvoj PSI. Prav tako smo pregledali, na kakšen način so evropske politike vključene v razvoj poklicnega izobraževanja na vseh ravneh in kako imajo posamezne države vzpostavljen sistem za spremljanje in napovedovanje potreb na trgu dela.

Nizozemska je vključena v študijo, ker je krepitev poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja prednostna naloga države, ki je pripravila program področja za obdobje 2023–2027 (OCW, 2022). Osredotoča se na zagotavljanje enakih možnosti, izboljšanje povezave med izobraževanjem in trgom dela ter spodbujanje kakovosti, raziskav in inovacij. Da bi okrepili programe vajeništva in pripravništva, so ministrstva, pristojna za izobraževanje, usposabljanje in zaposlovanje, leta 2023 z deležniki iz izobraževalnega in poslovnega sektorja podpisala pakt o pripravništvu (Stagepact, 2023). Pakt bo veljal do leta 2027 in bo osredotočen na štiri vidike: izboljšanje karijerne orientacije, odpravo diskriminacije, zagotavljanje zadostnega števila pripravništev in zagotavljanje plačanih pripravništev. Od julija 2023 lahko izobraževalne ustanove zaprosijo za subvencijo za razvoj in izvajanje povezovalnih poti usposabljanja iz nižjega sekundarnega izobraževanja v poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje ali v visoko šolstvo. Cilj je dijakom omogočiti nemoten prehod na poklicne in strokovne programe v sektorjih, kjer le-teh primanjkuje (tehnologija, gradbeništvo, zdravstvo, izobraževanje, podnebje in energija, varnost in varstvo otrok). Nizozemska je za to shemo namenila 150 milijonov EUR (DUS-I, 2023).

Poročilo je podlaga za nadaljnje raziskovanje izzivov poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji, za strokovne diskusije, predvsem pa gre za pomembna izhodišča, ki lahko predstavljajo temelj za razmislek o razvoju na področju PSI pri nas.

1 Nizozemski izobraževalni sistem

Za nizozemski izobraževalni sistem je značilna svoboda organiziranja pouka, ob hkratnem dejstvu, da so znotraj zakonskih meja brezplačne tako javne kot zasebne šole.¹ Ob tem ministrstvo za izobraževanje določa standarde kakovosti, ki veljajo tako za javne kot zasebne šole. Ti standardi predpisujejo predmete, ki jih je treba preučevati, pričakovane učne rezultate, vsebino nacionalnega preverjanja znanja ter obveznosti načrtovanja in poročanja.

Poklicno izobraževanje je na Nizozemskem deljeno na naslednje ravni:

- nižje sekundarno predpoklicno izobraževanje (niz. VMBO – voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs – kaderberoepsgerichte of basisberoepsgerichte leerweg), ki vodi do EOK 1 ali 2 (ISCED 244). Traja 4 leta, učenci se nadalje vpišejo v višje sekundarno poklicno izobraževanje (srednješolsko izobraževanje v Sloveniji);
- višje sekundarno poklicno izobraževanje (niz. MBO – middelbaar beroepsonderwijs) (ISCED 254, 353–354) za učence, stare 16 let ali več, traja 1–4 leta;
- poklicno izobraževanje in usposabljanje na štirih študijskih področjih na štirih stopnjah (niz. MBO 1–4, EOK 1–4) (podrobneje predstavljeno v nadaljevanju);
- enoletni specializirani programi (EOK 4) kot del višjega sekundarnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja (tudi kot začetno izobraževanje za odrasle);
- visoko (ali terciarno) izobraževanje ima strokovno smer (niz. HBO – hoger beroepsonderwijs) in akademsko smer (niz. WO – wetenschappelijk onderwijs) in je odprto za učeče se starejše od 17 let. Večinoma ponuja dodiplomske programe (ISCED 655/EOK 6) s trajanjem štirih let. Študenti po končanem dodiplomskem študiju lahko nadaljujejo v strokovnih magistrskih programih (ISCED 757 / EOK 7). Izvajalci so univerze uporabnih znanosti;
- CVET obsega vrsto poklicnih ali bolj splošnih tečajev za iskalce zaposlitve brezposelnih, zaposlenih, samozaposlenih in delodajalcev. Višji sekundarni

¹ Na Nizozemskem je dve tretjini šol zasebnih, preostanek je javnih (OECD, 2012).

programi (IVET) lahko delujejo tudi kot CVET.²

V sporazumu o sektorski politiki so tri nacionalne prednostne naloge. Vse šole za poklicno izobraževanje in usposabljanje morajo sprejeti ukrepe za:

- izboljšanje rezultatov na trgu dela (zmanjšanje brezposelnosti mladih);
- omogočanje enakih možnosti v izobraževanju in usposabljanju ter
- podporo mladih, zlasti iz prikrajšanih skupin.

Hkrati se aktualne razprave na področju PSI nanašajo tudi na težnje po vseživljenjskem učenju. Slednje vključuje večji delež izrednega študija, fleksibilnost plačevanja šolnin ter modularni pristop k izvedbi programov (Broek, 2019; Cedefop, 2019).

1.1 Umeščenost PSI v šolski sistem

Obvezno izobraževanje se prične s petimi leti in zaključi s šestnajstimi. Pri tem se primarno osnovnošolsko izobraževanje zaključi pri dvanajstih letih z izbirnim selekcijskim postopkom, ki vodi v zelo razvejeno in raznoliko nižje sekundarno izobraževanje (niz. VMBO, level 1 and 2 EOK, traja 4 leta), to se nadaljuje v višje sekundarno poklicno izobraževanje (niz. MBO), integrirano nižje in višje sekundarno splošno izobraževanje (niz. HAVO, EOK 4, 5 let) in preduniverzitetno splošno (akademsko) izobraževanje (niz. VWO, EOK 4, 6 let).

Učenci, stari 16 let ali več, se lahko vpišejo v poklicno izobraževanje in usposabljanje (niz. MBO), ki traja od enega do štirih let. Tovrstno sekundarno poklicno izobraževanje (v Sloveniji srednješolsko izobraževanje) ima štiri ravni, ki vodijo do kvalifikacij na ravneh EOK od 1 do 4. Sprejem dijaka na raven je odvisen od diplome,

² V okviru izobraževanja na Nizozemskem sta IVET (začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje) ter CVET (nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje) povezana, vendar ločena dela sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja. IVET ali začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje se nanaša na izobraževanje in usposabljanje, ki so ga posamezniki deležni na začetku svoje poklicne poti, ko pridobivajo temeljna znanja in kvalifikacije, potrebne za opravljanje določenega poklica. Programe IVET običajno obiskujejo učenci po končanem obveznem osnovnem izobraževanju. Te programe pogosto izvajajo poklicne šole, po njih pa se pridobijo poklicne kvalifikacije in certifikati. CVET ali nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje je namenjeno posameznikom, ki so že zaposleni in želijo izboljšati svoje spretnosti, posodobiti svoje znanje ali pridobiti nove kompetence, povezane z njihovim poklicem. CVET je v bistvu vseživljenjsko učenje, njegov namen pa je pomagati posameznikom, da se prilagodijo spremembam zahtev na delovnem mestu in ostanejo na tekočem z napredkom v industriji. Čeprav imata IVET in CVET različne ciljne skupine in namene, sta povezana v smislu, da oba prispevata k splošnemu sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja na Nizozemskem. Sta del kontinuiranega sistema izobraževanja in usposabljanja, ki je posameznikom na voljo skozi celotno poklicno pot. V nekaterih primerih lahko znanje in spretnosti, pridobljene v okviru IVET, služijo kot temelj, na katerem lahko posamezniki pozneje nadaljujejo CVET, ko želijo dodatno razviti svoje strokovno znanje.

pridobljene v predhodnem izobraževanju. V programe 1. stopnje so lahko sprejeti le učenci brez predhodne kvalifikacije na nižji sekundarni ravni.

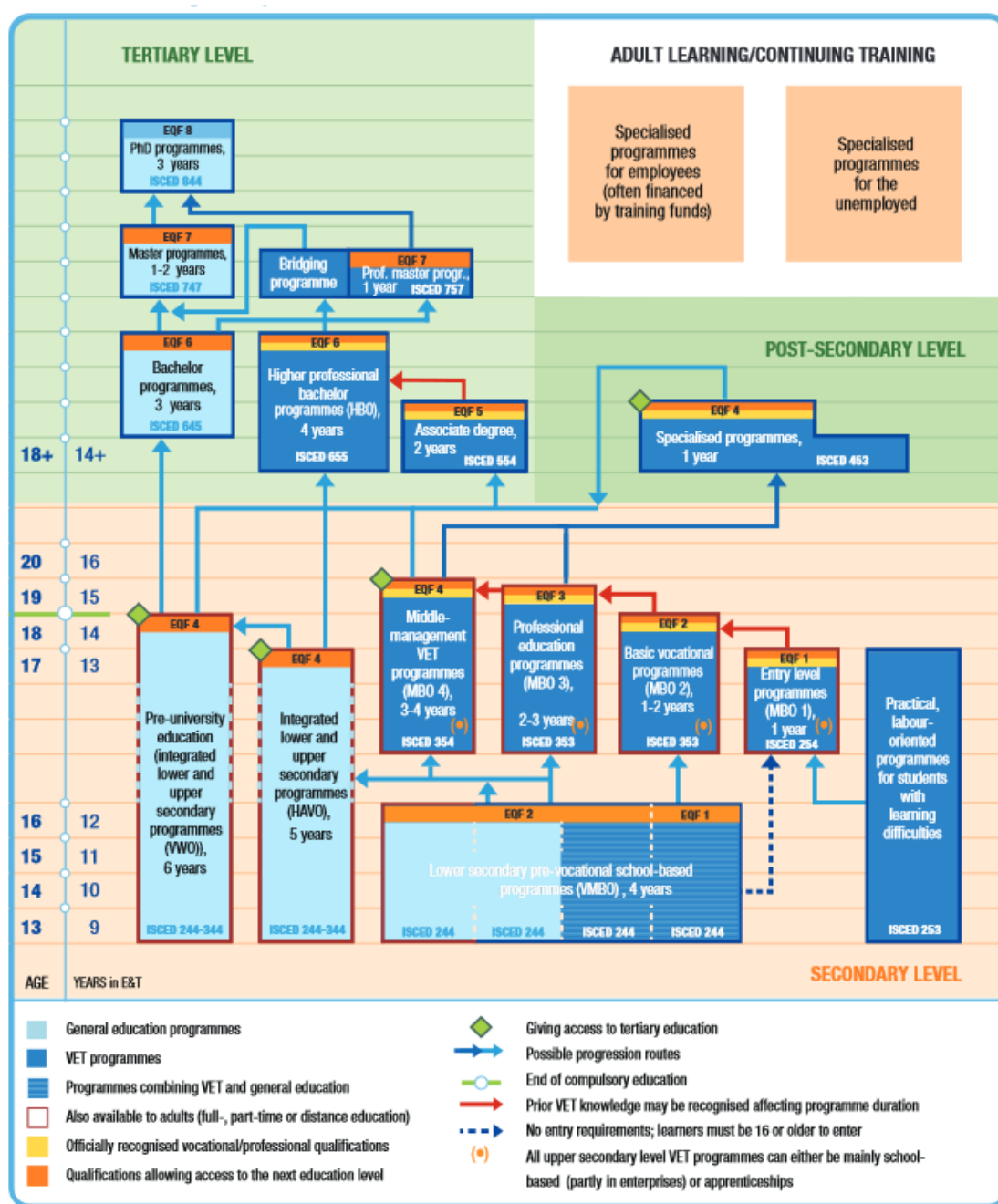
Najvišja raven (ki vodi do 4. stopnje EOK) omogoča dostop do več kvalifikacij, in sicer:

- **Visokošolsko strokovno izobraževanje (niz. HBO):** Programe HBO ponujajo univerze za uporabne znanosti in v primerjavi s programi MBO zagotavljajo bolj teoretično in akademsko usmerjeno izobraževanje. Številni diplomanti, ki so končali študij MBO na ravni 4, to pot uporabljajo za pridobitev dodiplomskega študija na sorodnem področju.
- **Univerzitetno izobraževanje:** Nekatere univerze na Nizozemskem lahko sprejmejo diplomante MBO z ustrežno diplomom MBO 4. stopnje, kot neposredno pot na nekatere dodiplomske študijske programe.
- **Specializirani programi:** Specializirani programi pomagajo premostiti vrzel med MBO in izobraževanjem na HBO ali univerzi ter zagotavljajo potrebne akademske priprave.
- **Stalno izobraževanje in certifikati:** Odvisno od posameznega programa MBO in poklica se lahko odločite za nadaljevanje izobraževanja s kratkimi tečaji, delavnicami ali certifikati, da bi še izboljšali svoje spretnosti in poklicne možnosti.

Visoko strokovno izobraževanje (niz. HBO) je možno nadaljevati v okviru poklicnega magistrskega študija (EOK 7, 1 leto), ki se lahko nadgradi z magistrskim študijem (EOK 7, 1–2 leti) ter doktorskim študijem (EOK 8, 3 leta). Preduniverzitetno (akademsko) izobraževanje (gimnazijsko izobraževanje v Sloveniji) (niz. VWO, EOK 4, 6 let) vodi v visokošolske univerzitetne (akademske) študijske programe (EOK 6, 3 leta) ter se nadaljuje z magistrskim študijem (EOK 7, 1–2 leti) ter doktorskim študijem (EOK 8, 3 leta).

Za učence z učnimi težavami obstaja možnost praktično orientiranega izobraževanja na sekundarni ravni.

Slika 1: Sistem izobraževanja na Nizozemskem

Vir: Cedefop, 2023

1.2 Izobraževalni sistem v številkah

Nizozemska je v evropskem merilu srednje velika država, med izbranimi je po velikosti takoj pred Švico (razpredelnica 1). Po številu prebivalcev je z dobrimi 17 milijoni velika država.

Razpredelnica 1: Demografija in gospodarstvo

Podatek	Značilnost
Površina v km ²	37.377
Število prebivalcev	17.590.672
Glavni gospodarski sektorji	<ul style="list-style-type: none"> agroindustrija, kovinski in strojni izdelki, električni stroji in oprema, kemikalije, nafta, gradbeništvo, mikroelektronika, ribolov

(Eurostat, 2023, CIA – Industries, 2023)

Brezposelnost je na Nizozemskem na ravni dobrih 3 odstotkov (razpredelnica 2), glede na strukturo brezposelnosti po stopnji izobrazbe pa so vse ravni približno enake, z višanjem dosežene izobrazbe sicer pade.

Razpredelnica 2: Trg dela

Država	Značilnost [%]
Brezposelnost: splošno	3,5
Brezposelnost: mladi 15–24 po stopnji izobrazbe	ISCED 0–2: 5,7
	ISCED 3–4: 6,2
	ISCED 5–8: 2,7
Stopnja brezposelnosti diplomantov poklicnega izobraževanja 20–34	ISCED 3–4: 4,2
	ISCED 5–8: 2,8

(Eurostat, 2023)

Delež dijakov v poklicnem izobraževanju med vsemi srednješolci je več kot dvotretjinski (razpredelnica 3), kar kaže na veliko zanimanje za poklicno izobraževanje. Odstotek takih, ki opustijo šolanje, je pod 8 odstotki.

Razpredelnica 3: Izobraževanje

Država	Značilnost [%]
Deleži prebivalcev po najvišji stopnji izobrazbe 25–64	38,8

Delež dijakov v poklicnem izobraževanju med vsemi dijaki v srednji šoli	68,7
Delež dijakov, ki zgodaj opustijo šolanje (delež mladih med 18–24 leti, ki imajo zaključeno največ OŠ/nizje srednje izobraževanje – in niso več vključeni v izobraževanje)	7,2
Udeležba v vseživljenjskem učenju	26,6

(Eurostat, 2023)

1.3 Glavne značilnosti poklicnega izobraževanja

Sistem poklicnega izobraževanja je na Nizozemskem znan kot MBO (niz. Middelbaar Beroepsonderwijs). Najpogostejše značilnosti sistema so:

- Različne ravni programov: MBO ponuja široko paleto programskih ravni, od MBO-1 do MBO-4, z naraščajočimi stopnjami zahtevnosti in specializacije. Tako lahko učenci izberejo program, ki ustreza njihovim spretnostim in poklicnim željam.
- Učenje na delovnem mestu: Programi MBO pogosto vključujejo praktično usposabljanje. Učenci pridobivajo izkušnje iz resničnega sveta s pripravništvom, vajeništvom in učenjem na delovnem mestu, ki so sestavni del učnega načrta.
- Učne poti: Nizozemski sistem poklicnega izobraževanja učencem ponuja več učnih poti, vključno z možnostjo napredovanja v visokošolsko izobraževanje (niz. HBO ali univerzitetno izobraževanje) po končanih programih MBO-4 ali prek specializiranih premostitvenih programov.
- Prilagajanje posamezniku: Programi MBO so zasnovani tako, da so prilagodljivi in učencem omogočajo, da prilagodijo svoje izobraževanje glede na svoje interese in poklicne cilje. Izbirajo lahko med široko paleto specializacij in izbirnih predmetov znotraj izbranega programa.
- Zagotavljanje kakovosti: Vzpostavljen je močan sistem zagotavljanja kakovosti, ki zagotavlja, da programi MBO izpolnjujejo uveljavljene standarde. Programi in institucije, ki jih ponujajo, se redno ocenjujejo in vrednotijo.
- Sodelovanje z delodajalci: Programi MBO se razvijajo v tesnem sodelovanju z delodajalci, kar zagotavlja, da so diplomanti opremljeni z veščinami in

znanjem, ki se zahtevajo na trgu dela. Delodajalci imajo pogosto pomembno vlogo pri zagotavljanju pripravništev in vajeništva.

- Izobraževanje, ki temelji na kompetencah: Programi MBO temeljijo na kompetencah in se osredotočajo na razvoj praktičnih spretnosti in kompetenc, ki so pomembne za izbrano področje. Diplomanti so pripravljene na delo in dobro pripravljene na svojo poklicno pot.

Večino javno financiranega poklicnega izobraževanja in usposabljanja zagotavljajo veliki regionalni izobraževalni centri za izobraževanje in usposabljanje (niz. ROC), ki pokrivajo več panog. Regionalni izobraževalni centri (niz. ROC) so v šolskem letu 2020/21 v povprečju izobraževali in usposabljali 80.005 učečih se – tako mladine kot odraslih. Zelo močno so vpeti tudi v nadaljnje poklicno izobraževanje (CVET), ki je financirano z zasebnimi sredstvi. Kvalifikacije, ki jih regulira vlada, pa pod določenimi pogoji lahko izvajajo tudi zasebni izvajalci.

Nizozemska vzpodbuja razvoj politik in prakse v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, ki temeljijo na podatkih (ang. evidence-informed) in inovacijah. V zadnjih spodbudah se poudarja, da bi poklicne šole morale prejeti zadnje podatke (ang. up-to-date) o regionalnem trgu dela in podatke o osipnikih. Te informacije bi služile kot osnova za uvedbo mehanizmov, kot so načrtuj, izvedi, preveri, deluj, za organizacijo in razvoj na institucionalni ravni.

Učni izidi in standardi kvalifikacij so določeni na nacionalni ravni in predstavljajo nacionalni kvalifikacijski sistem. Proces oblikovanja standardov se razlikuje glede na del poklicnega sistema:

- V nižjem sekundarnem predpoklicnem izobraževanju določi standarde ministrstvo, pristojno za izobraževanje.
- V višjem sekundarnem izobraževanju (srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju) se standardi oblikujejo v treh korakih: (1) socialni partnerji določijo poklicne standarde v okviru posebnih delovnih skupin; (2) socialni partnerji in predstavniki izvajalcev in ministrstva razvijejo kvalifikacijske profile (izobrazbene standarde kot output), ki jih sprejme ministrstvo, pristojno za izobraževanje; (3) izvajalci poklicnega izobraževanja na podlagi nacionalnega standarda razvijejo kurikule v sodelovanju s podjetji.

2 Glavne oblike poklicnega izobraževanja in vrste izobraževalnih programov

Na Nizozemskem obstaja več temeljnih in prevladujočih oblik poklicnih izobraževanj, in sicer:

- nižja srednja predpoklicna šola VMBO,
- vstopni programi MBO 1,
- osnovni poklicni programi MBO 2,
- strokovni programi MBO 3,
- prehodni programi MBO 4,
- specialni programi MBO 4,
- povezovalni programi HBO in
- višji strokovni programi HBO.

Značilnosti nižje srednje predpoklicne šole VMBO (niz. Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs):

- Raven EQF 1 ali 2, običajna starost ob vpisu je 13 let.
- Stopnja srednješolskega izobraževanja, ki dijake pripravlja na nadaljnje poklicno izobraževanje ali zaposlitev.
- VMBO je sestavljen iz več različnih učnih poti, vključno s teoretičnimi, mešanimi in praktičnimi smermi. Študenti lahko izberejo pot glede na svoje akademske sposobnosti in karijerne želje.
- VMBO daje velik poudarek praktičnim veščinam in poklicni pripravi. Dijaki na praktični smeri se zlasti vključijo v praktično učenje in pridobijo praktične izkušnje na določenih poklicnih področjih.
- Ocenjevanje v VMBO vključuje kombinacijo praktičnih nalog, izpitov in drugih oblik ocenjevanja. Metode ocenjevanja se lahko razlikujejo glede na določeno progo in program.
- Poleg tradicionalnih pisnih izpitov VMBO pogosto vključuje praktične izpite, kjer študenti pokažejo svoje spretnosti v resničnih scenarijih.
- VMBO služi kot prehod v nadaljnje poklicno izobraževanje (MBO) ali v nekaterih primerih v višje splošno izobraževanje (HAVO). Izbira smeri in programa lahko vpliva na študentovo upravičenost do različnih vrst nadaljnjega izobraževanja.

Značilnosti vstopnih programov MBO 1 (niz. Middelbaar Beroepsonderwijs):

- Raven EQF 1, običajna starost ob vpisu je 16–17 let.
- Srednje poklicno izobraževanje, nanaša se na začetne programe.
- Pripravljalni tečaji, ki zagotavljajo temeljne veščine in znanje za posameznike.
- Poudarek MBO 1 je na razvoju osnovnih poklicnih in praktičnih veščin: temeljne veščine na področjih, kot so komunikacija, matematika in tehnične sposobnosti.
- Vključujoč pristop za študente z različnimi učnimi potrebami in ozadji. Cilj je dostop do poklicnega izobraževanja omogočiti širokemu krogu posameznikov.
- MBO 1 ponujajo individualizirane učne poti in prilagojene pristope za obravnavo posebnih učnih izzivov ali preferenc.
- Uspešen zaključek programa MBO 1 vodi do osnovnega poklicnega certifikata, ki je lahko pomembna vstopna točka za posameznike, ki vstopajo na trg delovne sile.

Značilnosti osnovnih poklicnih programov MBO 2:

- Raven EQF 2, običajna starost ob vpisu je 16–17 let.
- Srednje poklicno izobraževanje, vključuje osnovne poklicne programe.
- Programi MBO 2 imajo strukturiran predmetnik, ki vključuje teoretične in praktične predmete.
- Dijaki običajno izberejo določeno poklicno smer ali specializacijo v okviru programov MBO 2. Te specializacije so kompatibilne s panogami, kot so zdravstvo, tehnologija, podjetništvo ali socialne storitve.
- Čeprav je MBO 2 stopnja zase, služi tudi kot odskočna deska za nadaljnje izobraževanje. Uspešen zaključek MBO 2 lahko ponudi možnost napredovanja na višje stopnje poklicnega izobraževanja, kot sta MBO 3 ali MBO 4.
- Zaključek programa MBO 2 običajno vodi do poklicne diplome, ki je priznana kvalifikacija.

Značilnosti strokovnih programov MBO 3:

- Raven EQF 3, starost ob začetku vpisa je 16–17 let.
- MBO 3 je srednja stopnja v sistemu MBO, ki se nahaja med osnovnim poklicnim izobraževanjem MBO 2 in višjimi programi MBO 4.
- Programi MBO 3 zagotavljajo bolj poglobljeno poklicno usposabljanje v primerjavi z MBO 2. Dijaki pridobijo napredne veščine in znanja na izbranem študijskem področju.
- MBO 3 služi kot odskočna deska za nadaljnje izobraževanje ali vstop na trg delovne sile. Uspešen zaključek MBO 3 lahko posameznikom omogoči napredovanje na višje stopnje poklicnega izobraževanja, kot je MBO 4.
- Dokončanje programa MBO 3 običajno vodi do poklicne diplome, ki je priznana kvalifikacija.

Značilnosti prehodnih programov MBO 4:

- Raven EQF 3, starost ob začetku vpisa je 16–17 let.
- Programi MBO 4 zagotavljajo poglobljeno specializacijo na določenem poklicnem področju. Dijaki se osredotočajo na pridobivanje naprednih veščin in znanj, povezanih z izbranim poklicem.
- Predmetnik vključuje teoretične predmete, ki temeljijo na temeljnem znanju, pridobljenem na prejšnjih stopnjah MBO. Študenti so izpostavljeni kompleksnejšim konceptom in teorijam, ki so pomembne za njihovo področje.
- Dokončanje programa MBO 4 običajno vodi do poklicne diplome, ki je priznana kvalifikacija.
- MBO 4 služi kot pot do visokošolskega izobraževanja, ki študentom omogoča pridobitev diplome na univerzah uporabnih znanosti (Hogescholen) na Nizozemskem.
- MBO 4 posameznikom ponuja možnost nadaljevanja izobraževanja ali vstopa na trg delovne sile. Diplomanti imajo možnost nadaljevanja študija.

Značilnosti specialnih programov MBO 4:

- Raven EQF 4, starost ob začetku vpisa je 20 let.
- Programi v okviru MBO 4 ponujajo nadaljevalno in specializirano izobraževanje na posameznem poklicnem področju, povezanem z izbranim poklicem.

- Praktične izkušnje ostajajo ključni vidik. Študenti se vključijo v prakso, delovno prakso ali praktične projekte, da uporabijo svoje napredne veščine v resničnem okolju in tako postanejo strokovnjaki na svojem področju.

Dokončanje specializiranega programa na ravni MBO 4 običajno vodi do poklicne diplome.

- Specializirani programi MBO 4 služijo kot pot do visokošolskega izobraževanja. Diplomanti se lahko odločijo za pridobitev diplome na univerzah uporabnih znanosti (Hogescholen) na Nizozemskem.

Značilnosti povezovalnih programov HBO:

- Raven EQF 5, starost ob začetku vpisa je 14+.
- Vmesna visokošolska izobrazba, umeščena med MBO (srednje poklicno izobraževanje) in diplomo.
- Običajno obsega dve leti rednega študija. Krajša, bolj osredotočena izobraževalna pot v primerjavi s tradicionalno diplomo.
- Samostojna kvalifikacija, lahko služi tudi kot pot do nadaljnjega izobraževanja. Diplomanti se lahko odločijo za nadaljevanje študija in pridobitev diplome na sorodnem področju.

Značilnosti višjih strokovnih programov NBO:

- Raven EQF 6, starost ob začetku je 14+.
- Program običajno obsega dve leti rednega študija. Zasnovan je tako, da zagotavlja krajšo, bolj osredotočeno izobraževalno pot v primerjavi s tradicionalno diplomo.
- Velja za vmesno visokošolsko izobrazbo, umeščeno med MBO (srednje poklicno izobraževanje) in diplomo.
- Samostojna kvalifikacija, lahko služi tudi kot pot do nadaljnjega izobraževanja. Diplomanti se lahko odločijo za nadaljevanje študija in pridobitev diplome na sorodnem področju.

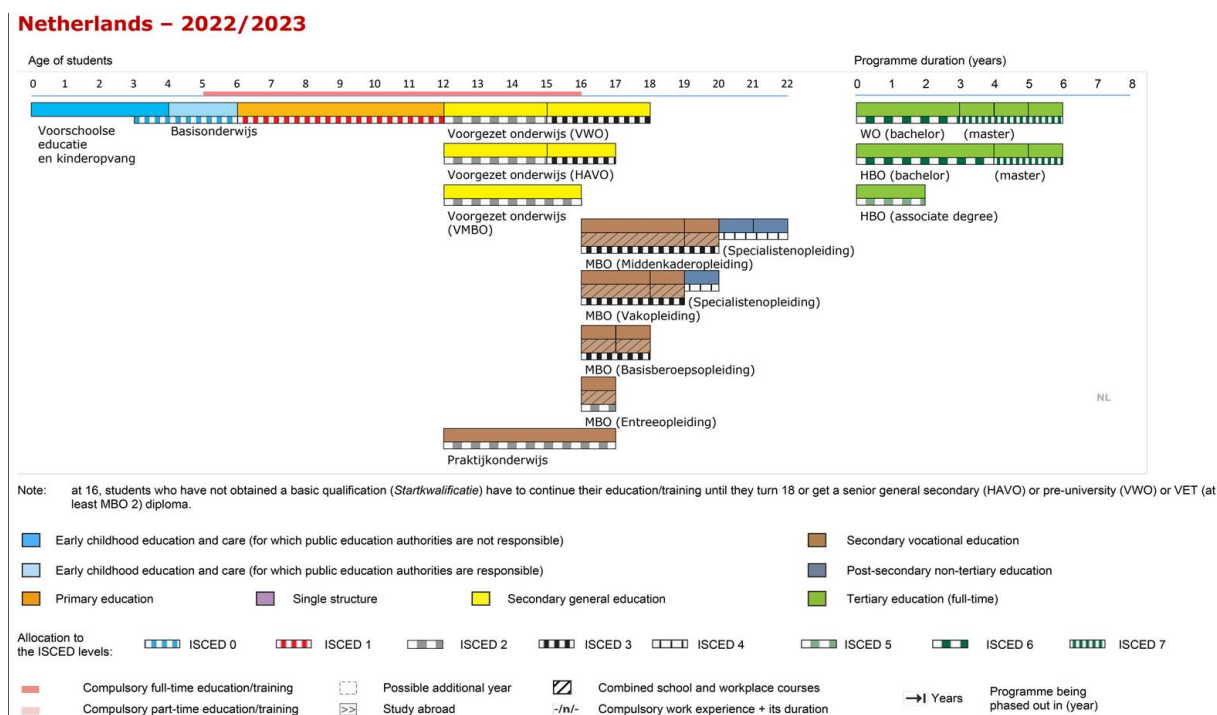
2.1 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na ravni srednje šole

Na ravni srednješolskega poklicnega izobraževanja obstaja izobraževanje in usposabljanje na 4 ravneh, ki vodijo do kvalifikacij na 4 ravneh:

- Usposabljanje za vstopno raven (ang. assistant training, raven 1; raven 1 EOK, raven 2 ISCED 2011): Traja eno leto in je namenjeno mladim, ki v predhodnem usposabljanju ali izobraževanju niso pridobili spričevala. Usposabljanja učeče se pripravijo na trg dela ali jim omogočijo napredovanje v program MBO na ravni 2.
- Osnovno poklicno usposabljanje (ang. basic vocational training, raven 2; raven 2 EOK, raven 3 ISCED 2011): Traja od enega do dveh let in učence usposablja za praktične poklice, kot sta frizer ali mehanik. Pogoji za vpis je zaključen osnovni poklicni program v predpoklicnem nižjem sekundarnem izobraževanju (niz. VMBO).
- Strokovno usposabljanje (ang. professional training, raven 3; raven 3 EOK, raven 3 ISCED 2011): Traja dve do tri leta. Dijaki se naučijo samostojno opravljati različne naloge na izbranem poklicnem področju, na primer kot pomočnik medicinskega tehnika ali glavni mehanik. Pogoji za vpis so zaključen teoretični, kombinirani ali srednješolski poklicni program v VMBO ali uspešno zaključena prva tri leta višjega splošnega srednješolskega izobraževanja (niz. HAVO) ali preduniverzitetnega izobraževanja (niz. VWO).
- Usposabljanje srednjega menedžmenta (ang. middle management training, raven 4; raven 4 EOK, raven 3 ISCED 2011): Traja tri do štiri leta. Učeči se naučijo samostojno opravljati vse naloge, povezane z izbranim poklicem, na primer vodja trgovine ali rehabilitacijski tehnik. Učeči, ki uspešno zaključijo usposabljanje, lahko nadaljujejo z visokošolskim strokovnim izobraževanjem (niz. HBO). Pogoji za vpis so zaključen teoretični, kombinirani ali srednješolski poklicni program v VMBO ali zaključena prva tri leta višjega sekundarnega splošnega srednješolskega izobraževanja (niz. HAVO) ali preduniverzitetnega izobraževanja (niz. VWO).

Za grafični prikaz stopenj poklicnega izobraževanja na nivoju srednje šole glej sliko 2.

Slika 2: Sistem (poklicnega in visokošolskega) izobraževanja na Nizozemskem

Vir: Eurydice, 2023

2.2 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na višjih ravneh

Na Nizozemskem obstajata dve vrsti priznanih visokošolskih institucij:

- univerze in ustanove (niz. HBO, hogescholen), ki jih financira država in so navedene v zakonu o visokem šolstvu in raziskavah (niz. WHW);
- institucije zasebnega sektorja, ki ne prejemaajo državnega financiranja. Njihovi študijski programi in diplome, ki jih podeljujejo diplomantom, so pravno priznani, potem ko jih potrdita inšpektorat za izobraževanje in nizozemsko-flamska akreditacijska organizacija (niz. NVAO).

Višješolske strokovne ustanove (niz. HBO) zagotavljajo strokovno izobraževanje. Pomagajo pri razvoju poklicev, ki so predmet njihovega poučevanja, ter izvajajo dejavnosti načrtovanja, razvoja in raziskav, povezanih s posameznimi poklici. Poleg tega organizirajo dodiplomske in v nekaterih primerih tudi magistrske študijske programe. Študij po navadi traja 4 leta, univerzitetni programi trajajo tri.

Nekaj glavnih značilnosti HBO:

- Izobraževanje, ki temelji na kompetencah: Programi MBO temeljijo na

kompetencah in se osredotočajo na razvoj praktičnih spretnosti in kompetenc, ki so pomembne za izbrano področje. Diplomanti so pripravljeni na delo in dobro pripravljeni na svojo poklicno pot.

- **Praktična in aplikativna usmerjenost:** Programi za pridruženo stopnjo HBO poudarjajo praktično in aplikativno učenje. Študenti pridobijo praktične spretnosti in znanja, ki se neposredno uporabljajo na delovnem mestu. Ta poudarek na praktičnosti je značilnost nizozemskega visokošolskega sistema.
- **Kratko trajanje:** Programi HBO so krajši in običajno trajajo dve leti. To študentom omogoča hitrejši vstop na trg dela ali nadaljevanje izobraževanja.
- **Srednja stopnja:** Ti programi veljajo za vmesno raven med poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem (niz. MBO) in polnimi dodiplomskimi programi (niz. HBO). Predstavljajo odskočno desko za tiste, ki so končali MBO, ali za posameznike, ki želijo doseči višjo raven izobrazbe, ne da bi se zavezali k polnemu dodiplomskemu študiju.
- **Široka paleta področij:** Programi izrednega študija HBO pokrivajo številna področja, vključno s poslovnimi, tehnološkimi, zdravstvenimi, medijskimi in drugimi. Študenti lahko izberejo programe, ki ustrezajo njihovim poklicnim ciljem in interesom.
- **Različne ravni programov:** MBO ponuja široko paleto programskih ravni, od MBO-1 do MBO-4, z naraščajočimi stopnjami zahtevnosti in specializacije. Tako lahko učenci izberejo program, ki ustreza njihovim spretnostim in poklicnim željam.
- **Učenje na delovnem mestu:** Programi MBO pogosto vključujejo praktično usposabljanje. Učenci pridobivajo izkušnje iz resničnega sveta s pripravništvom, vajeništvom in učenjem na delovnem mestu, ki so sestavni del učnega načrta.
- **Učne poti:** Nizozemska učencem ponuja več učnih poti, vključno z možnostjo napredovanja v visokošolsko izobraževanje po končanih programih MBO-4 ali prek specializiranih premostitvenih programov.
- **Prilagajanje:** Programi MBO so zasnovani tako, da so prilagodljivi in učencem omogočajo, da prilagodijo svoje izobraževanje glede na svoje interese in poklicne cilje. Izbirajo lahko med široko paleto specializacij in izbirnih predmetov znotraj izbranega programa.

- Zagotavljanje kakovosti: Nizozemska vlada ima vzpostavljen močan sistem zagotavljanja kakovosti, ki zagotavlja, da programi MBO izpolnjujejo uveljavljene standarde. Programi in institucije, ki jih ponujajo, se redno ocenjujejo in vrednotijo.
- Sodelovanje z delodajalci: Programi MBO se izvajajo v tesnem sodelovanju z delodajalci, kar zagotavlja, da so diplomanti opremljeni z veščinami in znanjem, ki se zahtevajo na trgu dela. Delodajalci imajo pogosto pomembno vlogo pri zagotavljanju pripravništev in vajeništva.
- Teorija in praksa: Čeprav so študijski programi praktične narave, vključujejo tudi teoretično komponento. Študenti se naučijo osnovnih konceptov in teorij na izbranem področju, kar jim omogoča prilagajanje spreminjajočim se okoliščinam in nadaljevanje izobraževanja, če želijo pozneje nadaljevati z dodiplomskim študijem.
- Učenje z vključitvijo dela: Številni programi izrednega študija HBO vključujejo učne elemente, povezane z delom, kot so praksa ali praktične naloge v podjetjih ali organizacijah. To študentom omogoča pridobivanje izkušenj iz realnega sveta in vzpostavljanje poklicnih mrež.
- Močne povezave s trgom dela: Ti programi so razviti v tesnem sodelovanju s trgom dela, kar zagotavlja, da imajo diplomanti znanja in kompetence, ki jih iščejo delodajalci. Ta povezava s potrebami industrije povečuje zaposljivost diplomantov.
- Prenosljivost: Diplomanti programov HBO z dodano stopnjo imajo možnost, da se takoj po končanem študiju vključijo na trg dela ali pa nadaljujejo izobraževanje s študijem na sorodnem dodiplomskem študiju HBO. Kreditne točke, pridobljene v programu pridružene diplome, je pogosto mogoče prenesti na dodiplomski program, kar skrajša čas in zmanjša stroške pridobivanja polne diplome.

3 Upravljanje sistema poklicnega izobraževanja

Znotraj nizozemskega sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja obstajajo tri organizacijske ravni:

- nacionalna raven,
- sektorska raven (zlasti v višjem sekundarnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju) ter
- regionalna/lokalna (ali šolska) raven.

V institucionalnem okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja ima ključno vlogo Organizacija za sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja, usposabljanja in trga dela (niz Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven – SBB), ki optimizira povezave med poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter trgom dela za zagotavljanje dobro usposobljenih strokovnjakov. Organizacija je odgovorna za vzdrževanje registra kvalifikacij za srednješolsko poklicno izobraževanje in usposabljanje, za akreditacijo in svetovanje podjetjem, ki ponujajo praktično usposabljanje z delom, ter za zbiranje ustreznih informacij o trgu dela. Predstavniki poklicnega izobraževanja in socialnih partnerjev sodelujejo pri sistemu kvalifikacij poklicnega izobraževanja in usposabljanja, izpitih, delovnih praksah, učinkovitosti programov in drugem. SBB se ukvarja tudi s temami, ki so medregijsko in medsektorsko usmerjene.

Organizacijske ravni in funkcije/vloge v začetnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju

Tabela 1: Organizacijske ravni v PSI

Funkcija	VMBO (ISCED 2)	MBO (ISCED 3–4)	HBO (ISCED 5)
Zakonodaja/financiranje	Ministrstvo za izobraževanje	Ministrstvo za izobraževanje	Ministrstvo za izobraževanje
Razvoj kvalifikacij	Oblikovanje: nacionalna raven Veljavnost: nacionalna	Oblikovanje: sektorska raven s strani sektorskih zbornic (socialni partnerji in poklicno izobraževanje in usposabljanje) v okviru SBB	Oblikovanje: šolska raven Veljavnost: nacionalna

		Veljavnost: nacionalna	
Razvoj učnega načrta	Šolska raven	Šolska raven	Šolska raven
Preizkus znanja/ocenjevanje	Centralni, nacionalni in šolski izpiti, ki so pomembni za pridobitev diplome. Na spletni strani inšpektorat za izobraževanje nadzoruje kakovost šolskih izpitov.	Šolski izpiti; zunanji prispevek inštruktorjev v podjetjih Centralni izpit iz nizozemskega jezika in osnov matematike (od avgusta 2015 dalje)	Šolski izpiti
Zagotavljanje kakovosti	Notranji: na ravni institucije zunanje: Inšpektorat	Notranji: na ravni institucije zunanje: Inšpektorat, posebna pozornost: izpiti	Notranji: samoocenjevanje Zunanje: akreditacija programov HBO s strani NVAO Evropska raven: uporaba deskriptorjev QF EHEA dublinske ravni
Spodbujanje interesov združenj šol	Svet VO	Svet MBO	Združenje univerz uporabnih znanosti

³ Vir: Cedefop, 2016

Nosilno ministrstvo pri upravljanju sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja je ministrstvo, pristojno za izobraževanje. Urejajo ga različni zakoni. Vsaka vrsta izobraževanja ima svojo zakonodajo:

- osnovnošolsko izobraževanje: zakon o osnovnem izobraževanju (WPO, 1985)
- (sekundarno) posebno izobraževanje: zakon o izobraževanju na srednjih

³ VMBO – predpoklicni šolski programi na nižji sekundarni stopnji.

MBO – programi poklicnega izobraževanja na višji sekundarni ravni (srednješolsko izobraževanje)

HBO – visokošolsko strokovno izobraževanje

NVAO – nizozemsko-flamska akreditacijska organizacija (Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie)

Svet VO (VO-Raad)

Svet za MBO (poklicno izobraževanje in usposabljanje) (MBO Raad)

Združenje univerz uporabnih znanosti (niz. Vereniging Hogescholen)

šolah, zakon o strokovnih centrih (WEC, 1998), zakon o srednješolskem izobraževanju (WVO, 1998)

- izobraževanje odraslih in poklicno izobraževanje: zakon o izobraževanju odraslih in poklicnem izobraževanju (WEB), 1998
- visokošolsko izobraževanje: zakon o visokem šolstvu in raziskavah (WHO)

Osrednji zakon, ki opredeljuje poklicno izobraževanje, je zakon o izobraževanju odraslih in poklicnem izobraževanju. Glede na zakon imajo šole popoln nadzor in avtonomijo nad razporeditvijo in stalnim strokovnim izpopolnjevanjem pedagoškega osebja, ponudbo programov, regionalnimi portfelji usposabljanja za posamezne panoge, organizacijo učenja in izbiro partnerjev za sodelovanje. Vodstvo šole je odgovorno tudi za odločanje o tem, kako razporediti letno pavšalno dotacijo ministrstva za stroške osebja, gradiva, stanovanj in rezervacije za prihodnje naložbe. Letna revizijska poročila omogočajo vpogled v porabo nepovratnih sredstev.

3.1 Postopek razvoja izobraževalnih programov in kvalifikacij

Predvidevanje potreb po kvalifikacijah

Raziskovalni center za izobraževanje in trg dela (niz. ROA) je nizozemski inštitut, ki je specializiran za napovedovanje trga dela in predvidevanje spretnosti. Cilj njegovih napovedi trga dela je povečati preglednost in izboljšati usklajenost med izobraževanjem in trgom dela. Delo financirajo in skupaj usmerjajo ključne nacionalne zainteresirane strani na področju izobraževanja in trga dela.

Pri predvidevanju znanj in spretnosti lahko razlikujemo dva pristopa: od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor. Pri pristopu od zgoraj navzdol splošni model napovedovanja, ki zajema celoten trg dela, uporablja nacionalne vire podatkov za pridobivanje informacij, pomembnih za oblikovalce politik in za usmerjanje. Raziskovalni center za izobraževanje in trg dela (niz. ROA) vsako drugo leto objavi poročilo, ki vključuje pregled trendov na področju izobraževanja in trga dela ter analize pričakovanega razvoja trga dela v luči posameznih vprašanj politike.

Pri pristopu od spodaj navzgor se uporabljajo delni modeli napovedi trga dela, na primer za posamezen sektor ali poklic ali za izbor le-teh, z vhodnimi podatki iz posebnih (ad hoc) virov podatkov. Ta pristop lahko dopolnjuje pristop od zgoraj navzdol.

Nacionalna agencija za socialno varnost (niz. UWV, Uitvoeringsinstituut

Werknemersverzekeringen) sodeluje z Raziskovalnim centrom za izobraževanje in trg dela (niz. ROA) in Organizacijo za sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja, usposabljanja in trga dela (niz. SBB) pri usklajevanju informacij o povpraševanju in ponudbi na trgu dela na sektorski in regionalni ravni.

Pridobljene informacije o trgu dela so namenjene potrebam:

- mladih in iskalcev zaposlitve, saj lahko pri izbiri izobraževanja upoštevajo srednjeročne perspektive različnih izobraževalnih smeri na trgu dela;
- različnim skupinam oblikovalcev politik, saj lahko na podlagi informacij sprejemajo odločitve o odprtju novih izobraževalnih poti ali spremembi obstoječih;
- podjetjem in njihovim sektorskim organizacijam, saj jim omogoča, da se odzovejo na pričakovano pomanjkanje znanj in spretnosti v bližnji prihodnosti;
- javnim in zasebnim zavodom za zaposlovanje, saj te informacije uporabljajo za oblikovanje politik usposabljanja za svoje upravičence.

SBB je odgovoren za raziskave trga dela, ki se osredotočajo na nadaljnji razvoj strukture kvalifikacij v višjem sekundarnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju. To nalogo prevzame devet sektorskih zbornic v okviru SBB. Izobraževalne ustanove so odgovorne za regionalno prilagajanje ponudbe poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Regionalni izobraževalni centri včasih izvajajo lastne tržne raziskave, da bi dobili vpogled v pričakovane potrebe trga dela po kvalificiranih delavcih na regionalni ravni.

Zasebni komercialni ponudniki usposabljanja imajo lastne trženjske strategije (vključno s tržnimi raziskavami), tako da lahko ponujajo tečaje, ki so primerni za potencialne ciljne skupine in potrebe trga dela.

Oblikovanje kvalifikacij

Postopek oblikovanja kvalifikacij se med posameznimi deli sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja razlikuje:

- v nižjem sekundarnem predpoklicnem izobraževanju: okvirne kurikule in izpitne kataloge določi ministrstvo, pristojno za izobraževanje, razvije pa jih Fundacija za razvoj učnih načrtov na Nizozemskem (niz. Nationaal

expertisecentrum leerplanontwikkeling);

- v višjem sekundarnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju: nacionalni sistem kvalifikacij (na nacionalni ravni imenovan tudi struktura kvalifikacij) opredeljuje želene rezultate kvalifikacij. Razvoj kvalifikacij poteka v treh korakih: (1) socialni partnerji razvijejo in določijo/potrdijo poklicne standarde. Ta proces poteka v odborih na podsektorski ravni, ki se v nacionalnem okviru imenujejo tržni segmenti; (2) socialni partnerji in predstavniki poklicnega izobraževanja in usposabljanja razvijejo kvalifikacijske profile (izobraževalni standardi kot rezultat), ki jih sprejme ministrstvo, pristojno za izobraževanje. To poteka v okviru SBB; (3) šole za poklicno izobraževanje in usposabljanje v sodelovanju s podjetji za usposabljanje razvijajo kurikule in kataloge znanj na podlagi kvalifikacijskih profilov;
- v visokošolskem strokovnem izobraževanju (niz. HBO): kvalifikacije in programe razvijajo šole, akreditira pa jih nizozemsko-flamska akreditacijska organizacija. Učni načrt je del zahteve za akreditacijo. Ministrstvo, pristojno za izobraževanje, odloči, ali se bo akreditirani program financiral z javnimi sredstvi.

Razvoj kvalifikacij in učnih načrtov v višjem sekundarnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju

Sistem kvalifikacij za srednješolsko poklicno izobraževanje in usposabljanje obsega kvalifikacijske standarde, ki temeljijo na kompetencah in zajemajo poklicne standarde za enega ali več (medsebojno povezanih) kvalifikacijskih profilov. Ta sistem kvalifikacij se imenuje Kwalificaties Middelbaar Beroepsonderwijs ali Kwalificaties MBO in vključuje natančno opredeljene standarde za različne poklice in izobraževalne programe, ki jih ponuja srednješolsko poklicno izobraževanje.

Kvalifikacijski standardi vključujejo:

- Opis poklica: Vsak kvalifikacijski standard vsebuje podroben opis specifičnega poklica, vključno s tem, kakšne naloge in odgovornosti so povezane s tem poklicem.
- Kompetence in veščine: Standardi določajo natančne kompetence in veščine, ki jih morajo študenti pridobiti med izobraževanjem in usposabljanjem, da dosežejo kvalifikacijo za ta poklic.

- Izobraževalni programi: Kvalifikacijski standardi služijo kot podlaga za razvoj izobraževalnih programov in učnih načrtov v srednješolskem poklicnem izobraževanju.
- Ocenjevanje in preverjanje: Standardi določajo načine ocenjevanja in preverjanja, ki se uporabljajo za ugotavljanje, ali učenci izpolnjujejo zahteve za določeno kvalifikacijo.
- Povezava z delodajalci: Pri razvoju teh standardov sodelujejo tudi delodajalci, kar zagotavlja, da so kompetence, ki jih zahteva industrija, ustrezno zajete.

Kvalifikacijski standardi v sistemu MBO so pomembni za zagotavljanje kakovosti izobraževanja, usklajevanje med izobraževalnimi ustanovami in potrebami trga dela ter za olajšanje mobilnosti študentov in iskalcev zaposlitve med različnimi izobraževalnimi ustanovami in podjetji.

Od leta 2016 so kvalifikacije zaradi boljše preglednosti in funkcionalnosti združene v skupine. Ta reforma je znana pod imenom Ponovna ocena strukture kvalifikacij v srednjem poklicnem izobraževanju in usposabljanju (niz. Herziening Kwalificatiestructuur MBO). Reforma je prinesla večje usklajevanje in poenostavitev sistema kvalifikacij v MBO.

Glavni namen te reforme je bil:

- *Povečanje preglednosti* – z združevanjem kvalifikacij v skupine je postalo lažje razumeti in primerjati različne kvalifikacije. To je koristno tako za študente kot za delodajalce in izobraževalne institucije.
- *Fleksibilnost* – nova struktura je prinesla večjo prožnost pri izbiri kvalifikacij in modulov. Študenti lahko zdaj bolje prilagodijo svoje izobraževanje svojim potrebam in interesom.
- *Usklajevanje z delodajalci* – pri oblikovanju skupin kvalifikacij so bili vključeni tudi delodajalci, da bi zagotovili, da so kvalifikacije bolj usklajene z zahtevami trga dela.
- *Kakovost izobraževanja* – reforma je bila namenjena zagotavljanju višje kakovosti izobraževanja in boljšega ujemanja med izobraževalnimi programi in potrebami gospodarstva.

Skupine kvalifikacij so oblikovane okoli določenih sektorjev in skupin poklicev ter vključujejo različne stopnje kvalifikacij. Spremembe so bile uvedene z namenom izboljšati kakovost izobraževanja in usklajevanja med izobraževalnimi programi in potrebami trga dela. S tem je zagotovljena boljša priprava študentov za poklicno pot in prispeva k ekonomski rasti in razvoju Nizozemske.

Opredelitve kvalifikacij so razširjene in vključujejo tudi splošnoizobraževalne predmete (jezik, računske spretnosti, državljske spretnosti in spretnosti vodenja kariere), osnovni/skupni poklicni del, ki velja za vse poklice v kvalifikaciji, več profilnih modulov (specifičnih za profil v kvalifikaciji) in izbirne module. Trenutno ogrodje kvalifikacij vključuje približno 190 kvalifikacijskih datotek z več kot 500 kvalifikacijami in več kot 1000 izbirnimi moduli.

Širše opredelitve kvalifikacij in izbirnih modulov naj bi šolam za poklicno izobraževanje in usposabljanje omogočile več svobode pri prilagajanju učnih načrtov potrebam trga dela.

Podjetja in izobraževalne ustanove skupaj razvijajo izbirne module, da bi se hitro odzvale na inovacije ali nastajajoče potrebe v svoji regiji. Regije imajo tudi nekaj manevrskega prostora, da same pripravijo izbirne module, tako se lahko odzivajo na regionalne potrebe in/ali pomagajo učečim pri napredovanju v sistemu izobraževanja in usposabljanja.

Devet sektorskih zbornic v okviru SBB je vez med sektorskim izobraževanjem, zainteresiranimi stranmi na trgu dela in izvršilno vejo SBB; prispevajo tudi k oblikovanju splošne politike kvalifikacij, so odgovorne za posodabljanje sistema kvalifikacij, spodbujajo kakovost učenja v podjetjih ter razlagajo in potrjujejo informacije o poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter trgu dela.

Šole so odgovorne za razvoj kurikula in katalogov znanja in njihovo posodobitev na osnovi nacionalno sprejetih kvalifikacijskih standardov. Pristojnost glede učnih ureditev jim je dodeljena z ustavo. To pa ne pomeni, da je nacionalna vlada popolnoma odmaknjena. Spodbuja lahko razvoj in inovacije, ki vplivajo na posodobitev učnih načrtov.

3.2 Vključenost ključnih kompetenc v programe

Uporablja se izraz ključne kompetence. Bistvo ključnih kompetenc je, da niso neposredno povezane z določenim delovnim mestom, ampak se lahko prožno uporabljajo v različnih situacijah, za nadaljnje učenje in trgu dela (Westerhuis, 2016).

PSI zasleduje osem (8) ključnih kompetenc, in sicer:

1. Komunikacija v maternem jeziku
2. Komunikacija v tujem jeziku
3. Kompetence na področju matematike, naravoslovja in tehnologije
4. Digitalne kompetence
5. Kompetence vseživljenjskega učenja
6. Medosebne, medkulturne, socialne in državljanske kompetence
7. Podjetniške kompetence
8. Kulturno izražanje

1. Komunikacija v maternem jeziku

Pridobitev te kompetence je obvezna za vse študente; je standardni element vseh učnih načrtov poklicnega izobraževanja in usposabljanja v obeh smereh (šolsko in dvojno izobraževanje). V procesu izvajanja se spremljajo učni rezultati študentov poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Večina diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja obvlada nizozemski jezik (in matematiko) na ustrezni ravni PSI 2, 3 in 4.

2. Komunikacija v tujem jeziku

Angleščina je edini obvezni tuji jezik v okviru PSI. V skladu z evropskim referenčnim okvirom morata biti branje in poslušanje obvladovani na ravni B1, pisanje, govorjenje in pogovor na ravni A2. To je tudi v skladu z uvedbo nizozemskega jezika in matematike kot obveznih predmetov v poklicnem izobraževanju in usposabljanju. Obvladovanje obeh predmetov je bistvenega pomena za napredovanje v izobraževalnem sistemu.

Odkvisno od kvalifikacije, pa tudi od šolske politike, se lahko v poklicno izobraževanje in usposabljanje vključi eden ali več tujih jezikov. Pri nekaterih kvalifikacijah (na primer mednarodna trgovina) je obvezen eden ali dva tuja jezika. Šole v bližini meje z Nemčijo lahko vključijo nemščino, medtem ko druge ponujajo izbirne predmete/module na primer v španščini.

3. Kompetence na področju matematike, naravoslovja in tehnologije

Matematika je obvezna v vseh programih poklicnega izobraževanja in

usposabljanja, enako kot ključna kompetenca »komuniciranje v maternem jeziku«. Naravoslovje in tehnologija sta v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja neobvezna.

4. Digitalne kompetence

Digitalne kompetence kot predmet so del učnega načrta poklicnega izobraževanja in usposabljanja, če gre za element poklicnih standardov. Na Nizozemskem je razširjenost uporabe računalnikov široka. Zato se digitalne kompetence ne spodbujajo kot ločene spretnosti ali samostojne digitalne kompetence, razen pri poklicnih kvalifikacijah, povezanih z informacijsko tehnologijo.

5. Kompetence vseživljenjskega učenja

Poklicno izobraževanje in usposabljanje temelji na načelu razvoja kompetenc, ki nima predmetne konotacije in pomeni način problemskega učenja, in ne učenje na pamet. Cilj PSI je tudi olajšati učencem napredovanje na višjo raven. Učenje učenja tudi pomaga preprečiti vrzeli med ravnmi izobraževanja. V skladu z akcijskim načrtom politike poklicnega izobraževanja in usposabljanja »Osredotočenost na obrtništvo 2011–15« (niz. Focus op Vakmanschap 2011-15) so bili sprejeti ukrepi za povečanje učinkovitosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja z uvedbo novih načel financiranja izvajalcev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki združujejo financiranje na prebivalca s spodbudami, ki nagrajujejo hitrejše dokončanje programa.

Učenje učenja je osnovni element poklicnega izobraževanja in usposabljanja. V skladu z zakonom o poklicnem izobraževanju in usposabljanju iz leta 1996 se učenci v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja pripravijo na poklic, vseživljenjsko učenje in za življenje v družbi. Učenje učenja podpira ta cilj, saj omogoča: (a) naučiti, kako se učiti (učne spretnosti), (b) učenje za napredovanje na višjo raven kvalifikacij znotraj ali zunaj poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

6. Medosebne, medkulturne, socialne in državljanske kompetence

Medosebne, medkulturne, socialne in državljanske kompetence so del »poklicnih in državljanskih kompetenc« vsakega učnega načrta poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

Karijerne kompetence so razdeljene na dva dela: izbira za ustrezno smer/poklic in razvoj poklicnih kompetenc, ki so potrebne za razvoj poklicne poti v smislu podjetništva, zaposljivosti in osebne rasti. Najprej morajo biti vsi učenci poklicnega

izobraževanja in usposabljanja vključeni v iskanje dela ali v nadaljnje izobraževanje, ki ustreza njihovim osebnim lastnostim, možnostim in vrednotam. Tukaj je eden od elementov poklicnih kompetenc zavedanje učencev o lastnih sposobnostih, možnostih in vrednotah.

Drugi element je zavedanje o zahtevah študija na višji ravni. Tukaj so pomembni:

- razmislek o zmožnostih učenca za poklicno pot;
- razmislek o ambicijah in motivih učenca za nadaljevanje poklicne poti.
- poklicne poti;
- raziskovanje možnosti za zaposlitev na poklicnem področju
- poklicne možnosti;
- upravljanje kariere;
- mreženje (vzpostavljanje in ohranjanje stikov na trgu dela).

Državlanske kompetence zajemajo politično-pravosodne, gospodarske in druge kompetence, družbeno-kulturno, socialno in državljansko razsežnost. Politična dimenzija se nanaša na pripravljenost in sposobnost sodelovanja pri sprejemanju političnih odločitev v političnem svetu in sodelovanje v razpravah o aktualnih temah, kot so trajnost, socialna varnost, internacionalizacija, podjetništvo.

Gospodarska razsežnost obravnava učence kot bodoče zaposlene/delodajalce in potrošnike. Učijo se spoznavati splošno sprejeta pravila in standarde poklicev, poklicnih pravic in dolžnosti.

Družbeno-kulturna razsežnost se nanaša na sposobnost biti del skupnosti in aktivno sodelovati v njej ter prispevati k skupnemu dobremu.

Socialna razsežnost uči ustrezno delovati v družbenem okolju. Učenci razumejo značilnosti različnih kultur in izkazujejo spoštovanje do kulturne raznolikosti.

Državlanska razsežnost se nanaša na pripravljenost in sposobnost razmišljati o svojem življenjskem slogu in skrbeti za lastno vitalnost kot državljan in zaposleni.

Ocenjevanje napredka učencev je zapleteno. Ob koncu šolskega leta izpitni odbor ugotovi, ali je študent izpolnil obveznosti, preden odloči o podelitvi spričevala.

7. Podjetniške kompetence

Podjetništvo na Nizozemskem ni obvezen splošni predmet. Obvladovanje te kompetence je obvezno le v nekaterih programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja, na primer v komerciali. Predmet je vključen v izbirni del (niz.

keuzedelen). Za vsak program poklicnega izobraževanja in usposabljanja je ponudba izbirnih delov pripravljena s strani šole in jih nato lahko izberejo učenci.

8. Kulturno izražanje

Na voljo so moduli s kulturnimi vsebinami, kjer lahko učenci kot obšolsko dejavnost izberejo kulturno izražanje. Od leta 2016 imajo vsi učeči se na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja (MBO) omogočeno sodelovanje na kulturnih dogodkih, bodisi v pasivnem okolju (muzej, gledališče in kino) bodisi v aktivnem (ustvarjalno pisanje).

Avtonomija pripravljavcev posameznih izobraževalnih programov je izražena do določene mere, glede na specifične programe PSI (večji ali manjši poudarek na jezikovnih kompetencah, informatiki idr.) ter upoštevajoč geografske specifične (bližina meje vpliva na gradnjo kompetenc v več tujih jezikih).

Zakon o poklicnem izobraževanju in usposabljanju iz leta 1996 določa, da mora poklicno usposabljanje podpirati poklicno kariero, državljanstvo in nadaljnje učenje. Začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje bi moralo postaviti trdne temelje, na katerih diplomanti gradijo svojo poklicno pot. Poklicna kariera, državljanstvo in nadaljnje učenje so torej temelji, iz katerih izhajajo vse ključne kompetence, ki jih morajo razviti diplomanti (vseh 8 kompetenc).

Položaj ključnih kompetenc v učnih načrtih poklicnega izobraževanja in usposabljanja je zelo različen, nekatere so vključene v opredelitev obrtništva, druge pa so posebni elementi določenih poklicev, vključeni v okvir poklicnih in državljskih kompetenc, ali pa so opredeljene v izbirnih modulih, med katerimi lahko učenec izbira.

4 Izzivi in razvojne usmeritve poklicnega izobraževanja

Sektor poklicnega izobraževanja in usposabljanja mora prevzeti večjo odgovornost za inovacije v izobraževalnih programih, zagotavljanje kakovosti in odzivanje na potrebe regionalnega trga dela. S sporazumom (Ministry of Education, Culture and Science: Regeling kwaliteitsafspraken 2019-2022, OCW, 2018), ki so ga februarja 2018 uradno podpisali ministrstvo, pristojno za izobraževanje, in šole poklicnega izobraževanja in usposabljanja, so bili potrjeni skupni cilji politike za

obdobje 2019–22. S strani vseh šol sledi priprava načrta za inovacije programov kot odziv na regionalne potrebe in prednostne naloge, ki ga bodo izvajale v tesnem sodelovanju z regionalnimi deležniki/podjetji.

Uvodoma je že bilo zapisano, da so v dogovoru o sektorski politiki tri nacionalne prednostne naloge. Vse šole za poklicno izobraževanje in usposabljanje morajo sprejeti ukrepe za:

- izboljšanje rezultatov na trgu dela (zmanjšanje brezposelnosti mladih);
- omogočanje enakih možnosti v izobraževanju in usposabljanju;
- podpirati mlade, zlasti iz prikrajšanih skupin.

Sredstva, ki so na voljo za dejavnosti, povezane s temi prednostnimi nalogami, delno temeljijo na uspešnosti, kar pomeni, da bo celoten proračun odvisen od tega, ali so cilji doseženi in v kolikšni meri.

Poleg teh prednostnih nalog lahko šole same določijo svoje cilje, po možnosti po posvetovanju z regionalnimi zainteresiranimi stranmi. Maja 2021 je bil podpisan politični sporazum za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter visoko šolstvo, ki se osredotoča na odpravo posledic pandemije COVID-19, ki je povzročila zamude pri študiju ter negativno vplivala na duševno blaginjo in socialni razvoj številnih študentov. Vlada je dala na voljo dodatna sredstva do leta 2023/24 za odpravo in preprečevanje zamud pri dokončanju izobraževalnega programa, socializacije in osebni razvoj učencev in študentov.

Za izvajanje poklicnega izobraževanja in usposabljanja so v političnem sporazumu za leto 2021 predvideni:

- nemoten sprejem in premestitev učencev;
- dobro počutje študentov in socialna povezanost s študijskim programom;
- podpora in usmerjanje pri obravnavi pripravništev;
- reševanje brezposelnosti mladih.

Izobraževalne ustanove se lahko same odločijo o kombinaciji ukrepov, ki se jim zdijo najprimernejši. Ideja je, da imajo učitelji, vodje usposabljanja in podporno osebje več možnosti in podpore za pomoč študentom.

4.1 Napovedovanje potreb gospodarstva

Vzpostavitev in upravljanje poklicnega izobraževanja glede na potrebe gospodarstva na Nizozemskem lahko služi kot vzorčni primer. Raziskovalni center za izobraževanje in trg dela (niz. ROA, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt) je inštitut, ki je na Nizozemskem specializiran za napovedovanje trga dela in predvidevanje znanj in spretnosti. Cilj tovrstnih napovedi trga dela je povečati preglednost in izboljšati usklajenost med izobraževanjem in trgom dela.

Obstajata dva pristopa za napovedovanje znanj in spretnosti: od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor. Pri pristopu od zgoraj navzdol se uporabi splošni model napovedovanja, ki zajema celoten trg dela, uporablja nacionalne vire podatkov za pridobivanje informacij, ki so pomembne za oblikovalce politik in za usmerjanje. ROA vsako drugo leto objavi poročilo o trgu dela po izobrazbi in poklicih, ki vključuje pregled trendov na področju izobraževanja in trga dela ter analize pričakovanega razvoja trga dela z vidika posameznih vprašanj politike.

Pri pristopu od spodaj navzgor se uporabljajo delni modeli napovedi trga dela, na primer za en sam sektor ali poklic. Nacionalna agencija za socialno varnost (niz. UWV, Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen) je vključena v sodelovanje med ROA in organizacijo za sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja, usposabljanja in trga dela (niz. Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, SBB) pri usklajevanju informacij o povpraševanju in ponudbi na trgu dela na sektorski in regionalni ravni (Cedefop, 2018).

SBB je odgovoren za raziskave trga dela, ki se osredotočajo na nadaljnji razvoj strukture kvalifikacij v višjem sekundarnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju. Osem sektorjev zbornic v okviru SBB prevzame to nalogo. Izobraževalne ustanove so odgovorne za regionalno prilagajanje ponudbe poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Regionalni centri za usposabljanje včasih izvajajo lastne tržne raziskave, da bi pridobili vpogled v pričakovano stanje na trgu dela.

Pridobljene informacije o trgu dela so namenjene potrebam več zainteresiranih strani. Mladi in iskalci zaposlitve imajo koristi od tega, da lahko na podlagi svoje izobrazbe izbirajo različne izobraževalne poti. Spletne strani in izobraževalni vodniki jim pomagajo pri odločanju o izobraževanju in usposabljanju. Različne skupine oblikovalcev politik imajo koristi od informacij o trgu dela za mlade, ki so na voljo za vsako regijo trga dela; informacije pomagajo pri odločanju o tem, ali naj se odprejo novi izobraževalni programi ali spremenijo obstoječi. Informacije pomagajo tudi podjetjem in njihovim sektorskim organizacijam, saj jim dajejo priložnost, da ukrepajo glede pričakovanega pomanjkanja znanj in spretnosti v bližnji prihodnosti. Javni in zasebni

zavodi za zaposlovanje informacije uporabljajo za oblikovanje politik usposabljanja za svoje interesente.

Nizozemsko ogrodje kvalifikacij (niz. Nederlands Kwalificatieraamwerk, NLQF: <https://www.nlqf.nl/>) je bilo vzpostavljeno v podporo vseživljenjskemu učenju in mobilnosti, saj zagotavlja preglednost in pomoč pri primerjanju ravni kvalifikacij na nacionalni ravni in na mednarodni ravni. Osemstopenjsko ogrodje podpira delodajalce, saj jim omogoča vpogled v znanje in izkušnje (potencialnih) zaposlenih. Nizozemsko ogrodje kvalifikacij je tudi instrument, ki pomaga zaposlenim in dijakom pri razvoju poklicne poti, saj jim pomaga bolje razumeti svoje zmožnosti. Nizozemsko ogrodje kvalifikacij se je na evropsko ogrodje kvalifikacij (EOK) navezalo leta 2011 (visokošolsko ogrodje je bilo leta 2009 povezano z ogrodjem QF-EHEA) in je bilo uradno sprejeto sredi leta 2012. Okvir se povezuje s kvalifikacijami, ki jih urejajo tri ministrstva (za izobraževanje, gospodarstvo in zdravstvo/socialno varstvo), ter kvalifikacijami, ki se podeljujejo zunaj javne ureditve in jih razvijajo zainteresirane strani (predvsem) na trgu dela (Cedefop, 2016).

5 Viri in literatura

- Broek, S. (2019). *The changing nature and role of vocational education and training in Europe*. Dostopno na:
https://www.cedefop.europa.eu/files/the_netherlands_cedefop_changing_nature_of_vet_-_case_study_0.pdf [pridobljeno 18.10.2023]
- Cedefop. (2016). Vocational education and training in the Netherlands: short Annual Report 2016 | CEDEFOP (europa.eu) [18.10.2023]
- Cedefop. (2018). Vocational education and training in the Netherlands: short Annual report 2018 | CEDEFOP (europa.eu) [19.10.2023]
- Cedefop. (2023). Vocational education and training in Netherlands. Detailed Description of VET in Europe. Dostopno na:
<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/netherlands-u2>
- Cedefop. (2018). VET Nezhherlands. Description Dostopno na:
https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Netherlands_2018_Cedefop_ReferNet.pdf [pridobljeno 18.10.2023]

- Cedefop. (2023). Vocational education and training in Netherlands. Detailed Description of VET in Europe. Dostopno na: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/netherlands-u2> [pridobljeno 20.10.2023]
- DUS-I (2023). Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. <https://www.dus-i.nl/subsidies/versterking-aansluiting-beroepsonderwijskolom> [20.10.2023]
- DOI. (2023). A brief history of public and private involvement in schools in the Netherlands Dostopno na: <https://doi.org/10.1787/9789264175006-12-en> [20.10.2023]
- Eurydice. (2023). Educational systems in Europe. National Educational Systems in Europe. Dostopno na: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/finland/overview> [21.7.2023]
- OCW. (2018). Ministry of Education, Culture and Science: Regeling kwaliteitsafspraken 2019-2022. Dostopno na: <https://www.kwaliteitsafsprakenmbo.nl/documenten/publicatie/2018/06/15/regeling-kwaliteitsafspraken-2019-2022> [20.10.2023]
- OCW. (2022). *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Trendrapportage Arbeidsmarkt Leraren* Dostopno na: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/12/05/trendrapportage-arbeidsmarkt-leraren-po-vo-en-mbo-2022> [pridobljeno 20.10.2023]
- OECD. (2012). *A brief history of public and private involvement in schools in the Netherlands*, in *Public and Private Schools: How Management and Funding Relate to their Socio-economic Profile*, OECD Publishing, Paris.
- Stagepact. (2023). Stagepact MBO 2023–2027. Dostopno na: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/02/14/stagepact-mbo> [20.10.2023]
- Westerhuis, A. (2016). Key competences in VET, Netherland. Dostopno na: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/ReferNet_NL_KC.pdf [20.10.2023]

